

مسائل انتقادی در بانکداری اسلامی و بازارهای مالی

سیف الأظمهر راسلی

ترجمه سید محسن روحانی

www.ketab.ir

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)
تهران: بزرگراه شهید چمران،
پل مدیریت
تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲
صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵
E-mail: isu.press@yahoo.com

مسائل انتقادی در بانکداری اسلامی و بازارهای مالی ■ تألیف: سیف الأظهر راسلی ■ ترجمه: سید محسن روحانی
ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ ویراستار ادبی: روح‌الله فیض‌الهی ■ چاپ اول: ۱۳۹۰ ■ قیمت: ۱۰۵۰۰۰ ریال
شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه ■ چاپ و صحافی: زلال کوثر ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۰۵۷-۹
همه حقوق محفوظ و متعلق به ناشر است.

این اثر ترجمه‌ای است از:

Critical Issues on Islamic Banking and Financial Markets, Islamic Economics, Banking and Finance, Investments, Takaful and Financial Planning, SAIFUL AZHAR ROSLY, Published by: Dinamas Publishing, Kuala Lumpur, 2007

سرشناسه: راسلی، سیف‌الآزهر
Rosly, Saiful Azhar
عنوان و نام پدیدآور: مسائل انتقادی در بانکداری اسلامی و بازارهای مالی / سیف‌الآزهر راسلی؛ مترجم: محسن روحانی.
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری: ۵۲۸ ص.
شابک: ۱۰۵۰۰۰ ریال ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۰۵۷-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: بانک و بانکداری (اسلام)
موضوع: امور مالی — ایران
شناسه افزوده: روحانی، سیدمحسن، ۱۳۶۶ - مترجم
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
ردیف‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ / ۵م۱۶ / ۵۲۲۲۲۲۲
رده بندی دیویی: ۳۹۷/۲۸۳۳
شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۳۲۲۲۲

فهرست مطالب

۱۳	سخن ناشر
۱۵	خطاب به اساتید
۱۷	پیش‌گفتار
۲۱	فصل ۱. اصول بانکداری اسلامی
۲۱	۱-۱. اقتصاد اسلامی
۲۹	۲-۱. دیدگاه جهانی اسلامی
۳۴	۳-۱. سیستم مالی اسلامی
۳۹	۴-۱. بازارهای مالی اسلامی: اصول شرعی و طبیعی
۴۴	۵-۱. عواید و سودهای قانونی در اسلام
۴۷	۶-۱. ربا و بهره
۵۰	۷-۱. ربا، خرید و فروش و خطرات
۵۵	۸-۱. اسلام و ارزش زمانی پول
۵۸	۹-۱. پول و قاعده‌ی استهلاک
۶۱	۱۰-۱. دلایل ممنوع بودن ربا در اسلام
۶۷	۱۱-۱. داد و ستد و مشارکت
۷۲	۱۲-۱. ربا، خرید و فروش و صدقه
۷۵	۱۳-۱. تسهیم ریسک در تامین مالی
۷۸	۱۴-۱. غرر و معاملات پرخطر
۸۱	۱۵-۱. مفهوم خطر و عدم اطمینان در اسلام: غرر در مقابل غرم
۸۵	۱۶-۱. چشم‌انداز سرمایه‌گذاری اسلامی
۸۹	۱۷-۱. رفتار سرمایه‌گذاری منطقی

- فصل ۲. محصولات بانکی اسلامی ۹۵
- ۲-۱. تامین مالی توسط بیع به ثمن آجل ۹۵
- ۲-۲. بیع به ثمن آجل و خطر مالکیت (ضمان مالکیت) ۱۰۰
- ۲-۳. رسیدگی به بخش کشاورزی، تامین مالی از طریق بیع سلم (سلف) ۱۰۴
- ۲-۴. خرید و استخدام اسلامی ۱۰۹
- ۲-۵. دریافت اضافی در بیع العینه ۱۱۳
- ۲-۶. تامین مالی خرید خودرو (اجاره به شرط تملیک) ۱۱۵
- ۲-۷. اجاره و اهرم لیزینگ ۱۲۱
- ۲-۸. چگونگی ارتباط بیع به ثمن آجل در تامین مالی خرید خانه با نوسانات نرخ بهره ۱۲۵
- ۲-۹. عوامل اسلامی ۱۲۸
- ۲-۱۰. رهن و دلالی اسلامی ۱۳۰
- ۲-۱۱. بیع به ثمن آجل معلوم و مجهول ۱۳۴
- ۲-۱۲. تامین مالی سلم و استصناع ۱۳۷
- ۲-۱۳. تامین مالی خرید خانه از طریق قرارداد مشارکت متناقضه (کاهنده) ۱۴۰
- فصل ۳. منابع وجوه مالی در سپرده‌های اسلامی ۱۴۵
- ۳-۱. سپرده‌های مضاربه‌ای جذاب ۱۴۵
- ۳-۲. هبه و سپرده‌های آنی ۱۴۸
- ۳-۳. عدم امکان بازدهی سریع برای سپرده‌گذاران مضاربه ۱۵۱
- ۳-۴. قرض الحسنه و سپرده‌های آنی ۱۵۵
- ۳-۵. مشکلات در جمع‌آوری سپرده‌های SPTF ۱۵۸
- ۳-۶. اوراق بدهی اسلامی قابل معامله و انتقال ۱۶۲
- فصل ۴. مشارکت اسلامی ۱۶۷
- ۴-۱. تامین مالی از طریق سهام برای مشاغل ۱۶۷
- ۴-۲. سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز اسلامی ۱۶۹

- ۳-۴. آیا بانک‌های اسلامی می‌توانند در عمل مشارکت را به طور واقعی محقق سازند؟ ۱۷۲
- ۴-۴. تامین مالی مضاربه‌ای و سرمایه‌ی انسانی ۱۷۶
- ۵-۴. مضاربه و اطلاعات نامتقارن ۱۷۹
- ۶-۴. مضاربه و صندوق سرمایه‌گذاری ۱۸۱
- ۷-۴. ضمانت شخص ثالث در مخاطرات قراردادهای مضاربه ۱۸۴
- ۸-۴. سیستم نظارتی بر مضاربه ۱۸۸
- ۹-۴. خطر نیروی انسانی در مشاغل مرتبط با مضاربه ۱۹۰
- فصل ۵. مسائل اقتصاد کلان ۱۹۵
- ۱-۵. بالانس معلق در بانکداری اسلامی ۱۹۵
- ۲-۵. بانکداری اسلامی جهانی ۱۹۸
- ۳-۵. بانکداری اسلامی و خارجی متعارف در مالزی ۲۰۲
- ۴-۵. تراکنش بانکی در بانکداری اسلامی ۲۰۵
- ۵-۵. سیستم آموزشی در بانکداری اسلامی ۲۰۸
- ۶-۵. خطرات اخلاقی و گزینش مغایر در دوره‌ی رکود اقتصادی ۲۱۲
- ۷-۵. اقتصاد وابسته‌ی اهرمی ۲۱۵
- ۸-۵. خلاء مدیریتی ۲۲۰
- ۹-۵. بیع به ثمن آجل و چرخه‌ی تجاری ۲۲۲
- ۱۰-۵. بانکداری اسلامی و نوسان نرخ بهره ۲۲۵
- ۱۱-۵. بانکداری اسلامی و توسعه‌ی اقتصادی ۲۲۹
- ۱۲-۵. ثبات اقتصادی و بانکداری اسلامی ۲۳۳
- ۱۳-۵. بانکداری اسلامی و SRR: statutory reserve requirement ۲۳۶
- ۱۴-۵. وام‌های اسلامی و خطر تورم: با بهره‌گیری از دینار اسلامی ۲۳۸
- ۱۵-۵. آیا ادغام بانکی به بشر سودی می‌رساند؟ ۲۴۳
- ۱۶-۵. الزامات اجتماعی بانک‌های اسلامی ۲۴۵
- ۱۷-۵. صعود نرخ بهره و تاثیر آن بر بانکداری اسلامی ۲۴۸

- ۱۸-۵. آیا بانک‌های اسلامی مالزی به سمت بین‌المللی شدن خواهند رفت؟ ۲۵۱
- ۱۹-۵. بازار مالی اسلامی بین‌المللی لا بوآن ۲۵۳
- ۲۰-۵. بهره‌گیری یا عدم بهره‌گیری از بیع به ثمن آجل ۲۵۶
- ۲۱-۵. وام‌دهی بانکی و وام‌های نکول شده (مشکل عدم باز پرداخت) ۲۶۰
- ۲۲-۵. اسلام و تعاونی‌ها ۲۶۳
- ۲۳-۵. عدم خروج از حدود بانکداری اسلامی ۲۶۵
- ۲۴-۵. تامین هزینه‌های حاشیه‌ای ۲۶۹
- ۲۵-۵. افت نرخ بهره و تاثیر آن بر عملکرد بانکداری اسلامی ۲۷۱
- ۲۶-۵. محصولات ترکیبی جهت تامین مالی اسلامی ۲۷۵
- ۲۷-۵. واحد بانکداری اسلامی در بانک اسلامی مالزی ۲۷۸
- ۲۸-۵. پیش‌بینی ورشکستگی ۲۸۰
- ۲۹-۵. تاثیر تورم بر ابزارهای مالی فروش اعتباری ۲۸۳
- ۳۰-۵. الزامات سرمایه در بانکداری اسلامی ۲۸۷
- ۳۱-۵. بانکداری و بهره‌وری ۲۹۱

فصل ۶. جنبه‌های قانونی بانکداری اسلامی ۲۹۵

- ۱-۶. بررسی عقاید قانونی گوناگون در خصوص بانکداری اسلامی ۲۹۵
- ۲-۶. نقش فتوا در سیستم مالی اسلامی ۲۹۷
- ۳-۶. نیاز به اقتصاددانان تعلیم دیده در زمینه‌های اسلامی و شرعی ۳۰۰
- ۴-۶. نزاع‌های قانونی در فعالیت بانکداری اسلامی ۳۰۲

فصل ۷. دارایی‌های اسلامی ۳۰۹

- ۱-۷. بازار سرمایه اسلامی ۳۰۹
- ۲-۷. شاخص بازار سهام اسلامی ۳۱۲
- ۳-۷. اخلاق و بازار سهام ۳۱۵
- ۴-۷. روند خالص‌سازی ۳۱۸

۳۲۲	۵-۷. مجوز تماس.....
۳۲۵	۶-۷. آیا اسلام، خرید به قیمت پایین و فروش به قیمت بالا را مجاز می‌داند؟.....
۳۲۸	۷-۷. سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز در معاملات.....
۳۳۰	۸-۷. تقصیر جرج سوروس.....
۳۳۳	۹-۷. سرمایه‌گذاری مخاطره‌آمیز مشارکی.....
۳۳۷	۱۰-۷. سرمایه‌گذاری بر روی سهام شرعی (اسلامی): عامل اخلاقی.....
۳۴۱	۱۱-۷. آیا شرکت‌های اسلامی قادر به خرید شاخص سهام آینده هستند؟.....
۳۴۵	۱۲-۷. شاخص شرعی و جدایی سهام.....
۳۵۰	۱۳-۷. تجزیه سهام در شرع.....
۳۵۷	۱۴-۷. تجارت شرکعی اسلامی و شرکت‌های ذات کام (ایترنتی).....
۳۶۰	۱۵-۷. اسلام و مشتقات مالی.....
۳۶۳	۱۶-۷. قبض و معاملات آتی.....
۳۶۷	فصل ۸. اوراق قرضه‌ی اسلامی.....
۳۶۷	۱-۸. ارزش اوراق قرضه‌ی اسلامی بین‌المللی و نگاهی اجمالی.....
۳۶۹	۲-۸. بیع‌الدین و مبادله‌ی ثانویه‌ی اوراق قرضه‌ی اسلامی.....
۳۷۴	۳-۸. تسهیلات اجاره‌منتهی به تملیک.....
۳۷۷	۴-۸. ساختاردهی به اوراق قرضه‌ی اسلامی: نقش بیع‌العینه.....
۳۸۱	۵-۸. اوراق قرضه‌ی اسلامی: کوبن ثابت و حفاظت از سرمایه.....
۳۸۷	۶-۸. برخی دیدگاه‌ها در خصوص بیع‌العینه.....
۳۹۱	۷-۸. آیا اوراق قرضه‌ی اسلامی محلی می‌توانند جهانی شوند؟.....
۳۹۶	۸-۸. چرا مکتب فقهی شافعی، اهمیت کمی برای نیت فائل می‌شود؟.....
۳۹۹	۹-۸. معامله‌ی IPDS ثانویه.....
۴۰۲	۱۰-۸. اوراق بهادار اسلامی صکورک مالزی.....
۴۰۵	۱۱-۸. اوراق بهادار مقارضه.....

- فصل ۹. بیمه‌ی اسلامی ۴۰۹
- ۱-۹. مدیریت ریسک در اسلام ۴۰۹
- ۲-۹. مفهوم بیمه‌ی اسلامی ۴۱۲
- ۳-۹. اسلام و بیمه‌ی عمر ۴۱۵
- ۴-۹. بررسی مقایسه‌ای بیمه‌ی اسلامی و بیمه رایج ۴۱۹
- فصل ۱۰. مسائل خاص ۴۲۹
- ۱-۱۰. تبدیل بلدی به اوراق قرضه اسلامی ۴۲۹
- ۲-۱۰. قانون لوث اسلامی ۴۳۵
- ۳-۱۰. دینار اسلامی ۴۳۸
- ۴-۱۰. آیا سود BBA خاری عائدی است؟ ۴۴۴
- ۵-۱۰. امور بازاریابی در سرمایه‌گذاری مصرف کنندگان اسلامی ۴۴۸
- ۶-۱۰. قیمت گذاری محصولات ۴۵۱
- ۷-۱۰. بازاریابی محصولات بانکداری اسلامی ۴۵۳
- ۸-۱۰. تامین کامل سرمایه از طریق BBA ۴۵۷
- ۹-۱۰. مدیریت بودجه‌ی اسلامی ۴۶۰
- ۱۰-۱۰. تامین هزینه‌های تجارت اسلامی در صنایع خرد و متوسط (SMI) ۴۶۴
- ۱۱-۱۰. خیار العیب: راه‌حل برای فسخ قرارداد ۴۶۷
- ۱۲-۱۰. سهام واحد اسلامی ۴۷۰
- ۱۳-۱۰. آیا برای سود در اسلام محدودیتی تعریف شده است؟ ۴۷۷
- ۱۴-۱۰. بانکداری اسلامی و ریسک اعتباری ۴۸۰
- ۱۵-۱۰. تبادل ارز در اسلام ۴۸۳
- ۱۶-۱۰. نظارت شرکت‌های اسلامی ۴۸۷
- ۱۷-۱۰. بانک‌های اسلامی چگونه وام‌های غیرقابل استرداد را مدیریت می‌کنند؟ ۴۹۱
- ۱۸-۱۰. برنامه‌ریزی مالی در اسلام ۴۹۵
- ۱۹-۱۰. اقتصاد زهد- محور (zuhud) ۴۹۹

فهرست مطالب □ ۱۱

۲۰-۱۰	حمایت مالی پروژه‌های اسلامی	۵۰۲
۲۱-۱۰	روش نرخ بهره‌ی کم - تأثیر بر تامین هزینه‌های مسکن سازی از طریق BBA	۵۰۷
۲۲-۱۰	بازار پول بین بانکی اسلامی	۵۱۰
۲۳-۱۰	اوراق ضمانت از طریق دارایی (IABS)	۵۱۸
۵۲۳	منابع و مأخذ	۵۲۳

www.ketab.ir

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
وَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُودَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
(قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند. از این حیث «تربیت» را می توان مقوله ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می سازد.

از سوی دیگر «سیاست ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست ها در گرو انجام پژوهش های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان های فکری و اجرایی به حساب می آیند و نمی توان آینده درخشانی را بدون توانایی های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که بیش از «ربع قرن» تجربه دارد و هم اکنون ثمرات نیکوی این شجره طیبه در فضای ملی و بین المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و

دانش آموختگان این نهاد است که امید می رود در طلیعه دور جدید فعالیتش بتواند به توسعه و تقویت آنها در پرتو عنایات حضرت حق تعالی، اهتمام ورزد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی- کارکردی آن ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه مندان می گردد. هدف از این اقدام- ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند- درک کاستی ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

خطاب به اساتید

کتاب *مسائل انتقادی بانکداری اسلامی و بازارهای مالی* می‌تواند نیاز جامعه‌ی آکادمیک به معرفی بانکداری و اقتصاد اسلامی به عنوان واحدی درسی در سطح کارشناسی را برآورده سازد. این زمینه در کارشناسی ارشد رشته‌های اقتصاد، امور مالی و مدیریت بازرگانی (MBA: Masters of Economics, Finance and Business Administration) و برنامه‌های آموزش اجرایی نیز خوب عمل کرده است. حدود سه چهارم محتویات درسی رشته‌های مذکور، فعالیت‌های بانکداری اسلامی و مسائل مربوط به آن را مورد بررسی قرار می‌دهد و یک چهارم بقیه به بازار سرمایه‌ی اسلامی می‌پردازد. این تنها زمانی منطقی است که همه به جنبش بانکداری اسلامی گرویده باشند. بلاگذشت زمان و با شکل‌گیری هرچه بیشتر واسطه‌هایی مثل شرکت‌های تکافل و واحدهای اسلامی، بانکداری اسلامی دیگر در بازار مالی اسلامی از جایگاه چندان مهمی برخوردار نیست اما از آنجا که بازارهای سرمایه‌ی اسلامی به سرعت به سوی نمای اسلامی تاخت و تاز کرده‌اند؛ مطالب درسی بانکداری و امور مالی اسلامی نمی‌توانند توسعه‌ی بانک‌های اسلامی که شامل سرمایه‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مالی اسلامی هستند، را بی‌اهمیت بشمارند. خلاصه‌ی دوره‌ی آموزشی حاضر برای طرح دوره‌ای برای برنامه‌ریزی سرمایه‌گذاری اسلامی و برنامه‌ریزی مالی نیز کاربرد دارد.

پیش‌گفتار

تخصیص منابع کمیاب به عنوان یکی از کاربردهای رقابتی، مهمترین مسئله‌ای است که امروزه علوم اقتصادی مدرن به آن می‌پردازند. علم اقتصاد به عنوان گزینه‌ای مطالعاتی، رفتار افراد را در مدیریت منابع کمیاب مورد بررسی قرار می‌دهد که در انجام آن، دانش بالایی مورد نیاز است. در تصمیم‌گیری از طریق حدس و گمان محض، تعیین راه موثری برای تخصیص منابع، کار آسانی نیست. از آنجایی که منابع به وفور یافت نمی‌شوند؛ باید در تخصیص آنها با دقت و حساسیت عمل کرد تا کارایی لازم حاصل آید.

هر چند علم اقتصاد با کارایی سروکار دارد؛ معیار برابری نباید نادیده گرفته شود؛ چرا که این کار هر چند باعث موفقیت علم اقتصاد در رسیدگی به نیازهای غریزی حیوانی می‌شود اما نظم برتر زندگی را نادیده می‌گیرد و از این رو سبب به فراموشی سپرده شدن معنای زندگی می‌گردد.

موفقیت انسان در برآوردن معیارهای کارایی و برابری در تخصیص منابع، تا حد زیادی به سیستم ارزشیابی که در تصمیم‌گیری بدان رجوع می‌کند بستگی دارد. ارزش‌ها با درست و غلط و خوب یا بد سر و کار دارند. حال پرسش این است که انسان باید در اتخاذ تصمیمات درست از چه ارزش‌هایی برخوردار باشد؟

تحرك و تخصیص سرمایه معمولاً بر اساس سیستم باورهای فردی صورت می‌گیرد. در فلسفه‌ی سرمایه‌گرایی (کاپیتالیسم) حقیقت، ارتباط نزدیکی به تعقل و تجربه‌ی حسی

دارد و بازار، جایی است که حقیقت در آن نهفته است. در بازار، تقاضا و عرضه‌ی سرمایه، میزان بازگشت را تعیین می‌نماید. از این رو در سرمایه‌گرایی، ایجاد سرمایه از طریق ابزارهای سودزا، تنها منطقی است؛ چرا که تعیین درست و غلط از طریق منفعت فردی تعیین می‌شود که از طریق منطقی و تجارب حسی، قابل توضیح است.

دیدگاه اسلام نسبت به جابجایی و تخصیص سرمایه نیازمند بررسی ارزش‌هایی است که خداوند آنها را تعیین نموده است. در اینجا قرآن و سنت، دو منبع اصلی ارزش‌های مشخص هستند. اسلام با این که نقش خرد و تجارب حسی را در اتخاذ تصمیمات اقتصادی نادیده نمی‌گیرد، اما به انسان در مهار این دو نیرو در تعیین بهترین راه‌حل‌ها یاری می‌رساند.

این کتاب قصد دارد شبکه‌ی مرتبطی از ارزش‌های ناشی از الهامات و منطقی را در تخصیص منابع و ویژه تخصیص سرمایه به معرض نمایش بگذارد. کتاب حاضر با مسائل گوناگونی از جمله فلسفه و اخلاق، تاریخ، اقتصاد، بانکداری و بازار سرمایه سروکار دارد و از این رو منحصر به فرد است که مقالات آن بر اساس زمینه‌های کاربردی نوشته شده‌اند و با مسائل کاربردی روز سر و کار دارند. اقتصاد و امور مالی اسلامی از طریق نمونه‌ها و مشکلاتی که موسسات مالی اسلامی، به ویژه در مالزی با آن روبرو شده‌اند؛ مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند. این کتاب امید دارد که اسلام را به شیوه‌ای پویا به جامعه‌ی تجاری معرفی نماید و نسخه‌ی خام بازارهای مالی اقتصادی محسوب می‌شود. دیدگاه اینجانب هم کاربردی است و هم انتقادی؛ با این امید که این دیدگاه باعث بروز مباحثات و گفتارهایی میان خوانندگان مربوطه شود. وظیفه‌ی من به عنوان یک اقتصاددان، موشکافی و مشاهده‌ی اتفاقات است که روشی علمی محسوب می‌شود. من بیشتر ابزارها و قوانین مالی موجود در مالزی و سایر کشورهای اسلامی را مورد بحث و بررسی قرار داده‌ام. خوانندگان منتقدی که کنجکاوند درباره‌ی روش کار بازارهای مالی اسلامی در مالزی بدانند؛ این کتاب را مفید خواهند یافت.

انتقادات من بر اساس سنت‌های اسلامی است که بر این باورند هیچ تلاشی برای جستجوی دانش و حقیقت، بی‌جواب نخواهد ماند. تنها نارضایتی من از فعالیت‌های جاری است که از ارزش زمانی بهره می‌گیرند؛ بی آن که از ارزش متقارن دیگری برخوردار باشند و این نارضایتی به طرز مشهودی در کارم مشخص است و افراد دیگری نیز هستند که با من در این دیدگاه مشترکند.

قطعاً این کتاب برای مطالعه‌ی عام طراحی شده است. کسانی که در بانکداری اسلامی تخصص دارند؛ این کتاب را بسیار مقدماتی خواهند یافت اما افراد دیگری هستند که آن را مفید می‌دانند. گروه نخست، قطعاً دانشجویان دانشگاه هستند. در این کتاب، مقالات زیادی وجود دارد که می‌توانند از آن در نوشتن مقالات درسی و پایان‌نامه‌های بانکداری و امور مالی اسلامی بهره بگیرند. نگرش انتقادی اما مثبت من، تحقیقات این افراد را چالش برانگیزتر و الهام‌بخش‌تر خواهد ساخت.

گروه دوم عبارتند از وکلای قانونی که در حال بستن قراردادهایی با قوانین شرعی و اسلامی هستند تا با اسناد قانونی-مالی اسلامی سر و کار داشته باشند. این کتاب به این افراد، دیدگاهی گردش‌درباره‌ی بازارهای مالی اسلامی مالزی و اصول کلی می‌دهد که اسناد اسلامی بر اساس آنها شکل گرفته‌اند.

مسئولین برنامه‌ریزی اقتصادی یا گروه سوم، این کتاب را بسیار سودمند خواهند یافت. این افراد برای ارائه‌ی توصیه‌هایی به موکلین مسلمان باید به اصول اسلامی، اقتصاد اسلامی و مبادلات مالی واقف باشند. برای این گونه افراد داشتن اطلاعاتی در خصوص اسناد مالی اسلامی چون سپرده‌ها، سهام، توافق‌نامه، ودیعه، تکافل takaful و ارث faraid ضروری است.

گروه چهارم، وکلای مالی هستند. بسیاری از این افراد شاید دیدگاه‌های من را قبول نداشته باشند اما بسیاری دیگر با من موافقت. این کتاب به آنها در افزایش زمینه‌های تحقیق و توسعه‌ی بانک‌ها و ادارات بانکداری اسلامی کمک‌رسان خواهد بود.

گروه آخر عبارتند از شرکت‌ها، آموزشگاه‌ها و سازمان‌های سیاست‌گذاری. اساتید و همکاران من که به دنبال مرجع کاملی درباره‌ی بازارهای مالی اسلامی هستند؛ این کتاب را مکمل خوبی برای فهرست مطالعاتی‌شان می‌دانند. این کتاب برای سیاستمدارانی که زندگی خود را وقف یاری‌رسانی به مردم مالزی برای بهبود هر چه بیشتر زندگی‌شان کرده‌اند، نیز مفید است. انتظار می‌رود که این افراد در انجام این کار خود را به دانش مجهز کنند؛ چرا که دانش اقتصاد اسلامی از اهمیت زیادی برای این افراد برخوردار است. این کتاب به ده بخش تقسیم شده است: در بخش یک، اصول کلی بانکداری اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. سپس در فصل دو، سه و چهار، بررسی‌ای انتقادی بر روی آنها انجام می‌شود. بررسی بازارهای مالی اسلامی بدون مطالعه‌ی تاثیرات آن از دیدگاه اقتصاد خرد، بی‌معنا خواهد بود. این نیاز در فصل ۵ برآورده شده است. سپس در پی آن، در فصل ۶، خلاصه‌ای از جنبه‌های قانونی بانکداری و امور مالی اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل ۷، تحلیل جامعی بر روی بازارهای اسلامی انجام شده است. در بخش ۸، مسائل بازارهای سهام اسلامی به دقت مورد مطالعه قرار می‌گیرد. کتاب حاضر بدون بررسی صنعت تکافل، چیزی کم خواهد داشت. از این رو این امر در بخش ۹ مورد بررسی قرار می‌گیرد. مسائل خاص‌تر نیز در فصل ۱۰ ارائه می‌شوند.

دولت مالزی باید به خاطر پشتیبانی قوی از بانکداری اسلامی و فعالیت‌های بازار مالی مورد تقدیر قرار گیرد. قوانین متعددی در خصوص بانکداری اسلامی و تکافل به تصویب رسیده تا راه را برای بازاری رقابتی بر مبنای چارچوب سیستم مالی دوگانه آماده سازد. در دستیابی به این هدف که مالزی در جایگاهی مهم به عنوان مرکز مالی اسلامی قرار گیرد؛ یکی از مسائلی که توصیه می‌شود؛ تلاش برای افزایش تخصص در بازارهای سرمایه‌ی اسلامی از طریق آموزش و تحصیل علم است.

سیف الأظهر راسلی

دانشگاه اسلامی بین‌المللی مالزی